שעשה משה כשרים לו וכשרים לדורות חצוצרות כשרות לו ופסולות לדורות חצוצרות מ"ט אילימא דאמר קרא [1]עשה לך לך ולא לדורות אלא מעתה [2]ועשית לך ארון עץ הכי נמי דלך ולא לדורות אלא אי [ב]למאן דאמר לך משלך אי למ"ד כביכול בשלך אני רוצה יותר משלהם האי נמי מיבעי ליה להכי שאני התם דאמר קרא לך לך תרי זימני עשה לך והיו לך תני רב פפא בריה דרב חנין קמיה דרב יוסף (א) [א]מנורה היתה באה מן העשת מן הזהב עשאה של כסף כשרה של בעץ ושל אבר ושל גיסטרון רבי [ב]פוסל ור' יוסי ברבי יהודה מכשיר של עץ ושל עצם ושל זכוכית דברי הכל [ג]פסולה א"ל מאי דעתך א"ל בין מר ובין מר כללי ופרטי דרשי מיהו מר סבר מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת ומר סבר מה הפרט מפורש דבר חשוב אף כל דבר חשוב אמר ליה סמי דידך מקמי דידי [ד]דתניא [ה]כלי שרת שעשאן של עץ רבי פוסל ורבי יוסי ברבי יהודה מכשיר במאי קא מיפלגי רבי דריש כללי ופרטי [ו]ורבי יוסי בר' יהודה דריש ריבויי ומיעוטי רבי דריש כללי ופרטי [3]ועשית מנורת כלל זהב טהור פרט מקשה תיעשה המנורה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת ר' יוסי בר' יהודה דריש ריבויי ומיעוטי ועשית מנורת ריבה זהב טהור מיעט מקשה תיעשה המנורה חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל ומאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט מיעט של חרס אדרבה סמי דידך מקמי דידי לא ס"ד דתניא אין לו זהב מביא אף של כסף של נחשת של ברזל ושל בדיל ושל עופרת רבי יוסי ברבי יהודה מכשיר אף בשל עץ [ז]ותניא אידך [ח]לא יעשה אדם בית תבנית היכל [ט]אכסדרה כנגד אולם חצר כנגד עזרה שלחן כנגד שלחן מנורה כנגד מנורה אבל עושה הוא של חמשה ושל ששה ושל שמנה [י]ושל שבעה לא יעשה ואפילו משאר מיני מתכות ר' יוסי בר רבי יהודה אומר אף של עץ לא יעשה כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי אמרו לו [כ]משם ראיה שפודים של ברזל היו וחיפום בבעץ [ל]העשירו עשאום של כסף חזרו והעשירו עשאום של זהב אמר שמואל משמיה דסבא [מ]גובהה של מנורה שמנה עשר טפחים הרגלים והפרח ג' טפחים וטפחיים חלק וטפח שבו גביע וכפתור ופרח וטפחיים חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאין ממנו אחד אילך ואחד אילך ונמשכין ועולין כנגד גובהה של מנורה וטפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאין ממנו אחד אילך ואחד אילך נמשכין ועולין כנגד גובהה של מנורה וטפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאין ממנו אחד אילך ואחד אילך ונמשכין ועולין כנגד גובהה של מנורה וטפחיים חלק נשתיירו שם ג' טפחים שבהן ג' גביעין וכפתור ופרח וגביעין [נ]למה הן דומין כמין כוסות אלכסנדריים כפתורים למה הן דומין [ס]כמין תפוחי הכרתיים פרחים למה הן דומין כמין פרחי העמודין ונמצאו [ע]גביעין עשרים ושנים כפתורים אחד עשר פרחים [פ]תשעה גביעים מעכבין זה את זה כפתורים מעכבין זה את זה פרחים מעכבין זה את זה גביעים כפתורים ופרחים מעכבין זה את זה בשלמא גביעים עשרים ושנים דכתיב [4]ובמנורה ארבעה גביעים וגו' וכתיב [5]שלשה גביעים משוקדים בקנה האחד כפתור ופרח וגו' ארבעה דידה

ותמני

אלא. ג] אתי האי לך אי למ"ד כשמעתא קמייתא דמס' יומא לך משלך אי למ"ד ד] כביכול אם היה אפשר להיפטר לצבור כשל יחיד בשלך הייתי רוצה יותר משלהם ה]: **שאני התם.** גבי חצוצרות דאמר קרא לך לך תרי זימני: **כעץ.** בדיל דמתרגמינן (במדבר לא) אבנלא: **גסטרון.** ו] לייטו"ן. ל"א מיט"ל: **מאי דעתך.** דקאמרת דרבי יוסי ברבי יהודה מכשיר בשל ז] בעץ ופסל בשל עץ: **א"ל.** רב פפא לרב יוסף בין ח] למר ובין למר רבי ורבי יוסי בר"י כללי ופרטי דרשי כדאמרינן לקמן ועשית מנורת כלל זהב טהור פרט מקשה תיעשה מכל מקום חזר וכלל: **מה הפרט מפורש.** זהב [שהוא חשוב] אף כל דבר חשוב כגון כסף אבל אבר ובעץ לא: **א"ל.** רב יוסף לרב פפא סמי דידך הסר משנתך שאתה שונה דר' יוסי פוסל) בשל עץ ורבי (א) ט] נמי מכשיר בשל אבר ובעץ: **ועשית מנורת כלל.** דמשמע מכל דבר: **של חרס.** שהוא פחות מכל הכלים ואינו ראוי אפילו למלך בשר ודם: **לא ס"ד.** י] דהוי דידך מתרצא דאמר ר' יוסי פוסל בשל עץ: **אין לו זהב.** למנורה: **תבנית היכל.** למדת אורך ורוחב וקומה שתהא דומה לו בשלשתן: **אכסדרה.** אין לה מחיצה רביעית וכן אולם: **כנגד אולם.** יא] שהיה רוחבו [עשרים וגובהו ארבעים] כדאמרינן בשמעתא קמייתא דעירובין (דף ב.): **אבל עושה.** יב] המנורה של חמשה או של ששה קנים או של שמנה יג] דאינו דומה למנורת מקדש שהיה שבעה קנים: **ושל שבעה קנים לא יעשה ואפילו של שאר מיני מתכות.** שאינו יד] זהב משום דדומה לשל מקדש שאף הוא כשר בשאר מיני מתכות: **אף של עץ לא יעשה.** שהרי הוא כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי טו]: **ככעץ.** בדיל אשטיי"ן: **משמיה דסבא.** משום זקן אחד: **הרגלים** טז] **והפרח.** מתחת שלשה טפחים. פרח ציורין שמוקקים הצורפים זהב בעומק במנורות ובכלים: **וטפחיים חלק.** בלא שום צורה הרי ה': **וטפח שבו.** מלבד אחד של מנורה גביע ומלבד שני כפתור פומ"ל ומלבד יז] שני פרח וזהו אחד מן הגביע וכפתורים ופרחים שבגוף אמצע של מנורה דכתיב ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה) ודרשינן לקמן (כט.) כפתוריה תרי ופרחיה תרי לבד אותן (ד') שבכל קנה וקנה וטפחיים חלק הרי ח' וטפח כפתור הרי ט': **ושני קנים יוצאים.** מן הכפתור אחד אילך כו': **שבהן** יח] **שלש גביעים כפתור ופרח.** י) שלא היו בגוף המנורה אלא תרי כפתורים ותרי פרחים כדכתיב כפתוריה ופרחיה יט] וחד (חד) פרח אוקימנא בטפח הסמוך לטפחיים חלק הראשונים: **אלכסנדריים.** שנעשה כאלכסנדריא של מצרים וארוכין וצרים הן וקרויים מדרנ"ש: **תפוחי הכרתיים.** מקום: **פרחי העמודים.** ציורין שמציירין בעמודים: **ונמצאו גביעים כו'.** מפרש לקמן:

תמני

אכסדרה תבנית אולם. אף על גב דאולם היה בו ד' מחיצות כדתנן במסכת מדות (פ"ד מ"ז) ובריש גמרא דעירובין (דף ב.) מייתי לה פתחו של אולם גובהו מ' אמה ורחבו עשרים אמה וחמש אמלתראות של ל) מילא היו על גביו ואכסדרה אין לה אלא ג' דפנות כדמוכח בסמוך מפני מה נקרא האולם כו' מפני שדומה לאכסדרה ועוד אמרינן בפ' לא יחפור (ב"ב כה.) עולם לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת מ"מ מחמת שפתח אולם רחב וגבוה מאד ולא היו לו דלתות דומה לאכסדרה שנראה כפרוץ בצד אחד. מ"ר: **שפודים** של ברזל. קרי להו שפודים מפני שלא היו בה גביעים כפתורים ופרחים כדאמרי' לעיל באה זהב באה גביעים כפתורים ופרחים. מ"ר: **גובהה** של מנורה י"ח טפחים. יש אומרים בשם ר"ת דנפקא ליה לפנא מסניפין שאלא השולחן נערך לחם הפנים שהיו גובהן י"ח טפחים והמנורה היתה להאיר על השולחן ונראה דלא אמר ר"ת דבר זה מעולם דהא סניפים כנגד לחם הפנים ולקמן בפ' שתי הלחם (דף צו.) אמרינן לר' מאיר מקדש שולחן י"ב טפחים למעלה ולר' יהודה ט"ו לבד (מרגלי) השולחן אמה ותלי. מ"ר: **וטפח** שבו היה גביע כפתור ופרח. יש תימה למה היה משונה משאר גביעים כפתורים ופרחים שהיה לכל אחד טפח וג' אלו לא היה כי אם טפח. מ"ר:

אכן

עין משפט נר מצוה

צו א ב ג ד מיי' פ"א מהלכות בית הבחירה הלכה יח:
צז ה ו מיי' שם פ"ז הלכה י:
צח ז מיי' שם פ"א הלכה יט:
צט ח מיי' שם פ"ג הלכה י:
ק ט מיי' שם הלכה ט:
י [מיי' שם הלכה ג ועכ"מ בהל"מ]:
קא כ מיי' שם הלכה ג:

◆

מוסף רש"י

כביכול בשלך אני רוצה. אני שמעתי, אם היה ציבור יכול להתכפר בשל יחיד משלך הייתי רוצה, ואני אומר לפי שדבר קשה הוא לומר שהקב"ה קנה בישראל אומר כביכול כלומר על כרחינו יאמר כן כאלו אפשר לומר כן, וכן כל כביכול שבהש"ס (יומא ג.). **במאי קא מפלגי,** רבי דריש כללי ופרטי ור"י בר"י דריש ריבויי ומיעוטי. יש שדורשין את התורה בכלל ופרט ויש שדורשין אותה במדת ריבוי ומיעוט, הדורשה בכלל ופרט משמע ליה פרט הבא אחר הכלל פירושו של כלל הלכך כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ואפילו דברים הדומים לפרט אין נדונין עמו לפי שהוא פירושו, מהו כלל הכלול למעלה זה שאני אומר לך עכשיו ולא יותר, וכי אמר כלל שני אחר הפרט בא להוסיף עליו ודייך אם מוסיף עליו את הדומים לו הלכך אי אתה דן על ידי כלל האחרון אלא דברים הדומים לפרט שלא נתרבו מתחילה, והדורשה בריבוי ומיעוט לא משמע ליה פרט הבא אחר כלל פירושו של כלל דנימא אין בכלל אלא מה שבפרט, אלא משום דבכלל קמא נתרבה הכל במשמע אתי פרטא בתרא למעוטי ממשמעותיה, וכי הדר אתי ריבויא אחרינא בהדיה לאהדר לריבויי כל מילי דלאו דברים שכן כעין הפרט לא איצטריך דלא אימעיטו לגמרי ממיעוטא, והכי אמר בהדיא בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מה:) גבי כל הנסקלין נתלין, דמאן דדריש ריבויי ומיעוטי משמע ליה בריבוי ומיעוט לאהדריה בלא ריבויי אחרון כל הדומין לפרט (סוכה נ:). **מיעט של חרס.** דע"כ מיעוטא למעוטי אתא והוא הגרוע להתמעט יותר מן הכל (שם). **לא יעשה אדם בית תבנית היכל.** בארכו ורחבו ורומו ושעור מדת פתחיו, אבל אם נשתנה במקצת מותר (עבודה זרה מג.). **אבל עושה מנורה** של חמש, נרות ושל ששה ושל שמונה שאינן דומין לשל מקדש, ושל שבעה לא יעשה שהיא כשל מקדש, ואפילו של שאר מיני מתכות שאף היא לענין שאינה של זהב כשרה במקדש כדילפינן בהקומץ רבה מכלל ופרט וכלל אבל של עץ שהרי דאינה כשרה במקדש דהפרט מפורש מתכת (שם:). **ואפילו משאר מיני מתכות.** לפי שאולא בהן כשירה לפנים כדתניא ועשית מנורת כלל זהב פרט מקשה תיעשה חזר וכלל מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת (ראש השנה כד:). **אף של עץ לא יעשה.** שאולא בה כשירה לפנים דר' יוסי בר' יהודה דריש ליה לקרא כרבוי ומעוטי ומאי מיעט חרס והכי מפרש לה במנחות (שם). **כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי.** עשאוה במקדש של עץ לאחר שטימאו יונים את ההיכל ונטלו כל כליו ונגברה יד בית חשמונאי ונצחום (עבודה זרה מג.) כשגברה ידם על היונים והוציאום מירושלים וטימאו את המקדש והיו עניים ולא יכלו לעשותה של זהב (ראש השנה כד:). **משום ראיה.** בתמיה (סוכה כח.). **וחיפום בבעץ.** בדיל (ע"ז שם). **הרגלים והפרח.** הוא הפרח האמור בירך שנאמר (במדבר ח) עד ירכה עד פרחה **וטפח שבו גביע.** מהארבעה גביעים. **וכפתור ופרח.** משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיה בקנה שני כפתורים ושני פרחים לבד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין ממוכן שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו' **ונמצאו גביעים עשרים ושנים.** י"ח לששה קנים ג' לכל א' וא' וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב **כפתורים אחד עשר.** ששה בששת הקנים וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם וב' עוד נאמרו במנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים. האחד למטה אצל הירך והאחד בג"ט העליונים עם ג' הגביעים. **פרחים תשעה.** ששה לששת הקנים, שנאמר בקנה האחד כפתור ופרח וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה ומיעוט פרחים שנים וא' האמור בפרשת בהעלותך עד ירכה עד פרחה (שמות כה לה). **גביע.** הן כמין כוסות שעושין מזכוכית ארוכים וקצרים וקורין להם מדרינ"ש ואלו עשויין מזהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב ולא היו בהם אלא לנוי, **כפתור.** כמין תפוחים עגולין סביב בולטין סביבות הקנה כאלמלא כדרך שעושין למנורות שלפני השרים וקורין להם פומל"ש **ופרח.** ציורין עשויין בה כמין פרחים (שם כה לא). **ושני קנים יוצאים ממנו.** לכאן ולכאן באלכסון נמשכין ועולין עד כנגד גובהה של מנורה שהוא קנה האמצעי ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך ושל מעלה קצר הימנו לפי שהיה גובה ראשיהן שוה לגובהו של קנה האמצעי שממנו יוצאים הששה קנים (שם כה לב).

מסורת הש"ס

א) יומא ג:, ב) סוכה נ: סוטה יד:, ג) [סוכה שם], ד) ר"ה כד. ע"ז מג., ה) [שבת כט: וש"נ], ו) [פי' פרחגן יתר על שבין ערוך ערך תפוח וגורס למה הן דומין לתפוחי הכרתיים ועי' לקמן סג. על הגליון תש"ם], ז) צ"ל מכשיר, ח) שלשי' ל"ק, ט) [שמות כה], י) וכיו בגוף המנורה ד' גביעים ותרי כפתורים ותרי פרחים כי' כל"ל. ל"ק, כ) צ"ל וחד כפתור וחד פרח וחד גביע אוקימנא. ל"ק, ל) צ"ל מילא.

◆

תורה אור השלם

1. עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרֹת כֶּסֶף מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמַסַּע אֶת הַמַּחֲנוֹת: במדבר י ב
2. בָּעֵת הַהִוא אָמַר יְיָ אֵלַי פְּסָל לְךָ שְׁנֵי לוּחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וַעֲלֵה אֵלַי הָהָרָה וְעָשִׂיתָ לְּךָ אֲרוֹן עֵץ: דברים י א
3. וְעָשִׂיתָ מְנֹרַת זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תֵּיעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה יְרֵכָהּ וְקָנָהּ גְּבִיעֶיהָ כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנָּה יִהְיוּ: שמות כה לא
4. וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: שמות כה לד
5. שְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפֶרַח וּשְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפָרַח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן הַמְּנֹרָה: שמות כה לג

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה א"ל רב יוסף וכו' ורבי לפי משנתו נמי מכשיר:

◆

לעזי רש"י

לייטו"ן [ליטורו"ן]. פליז.
מיט"ל. מתכת.
אישטיין. בדיל.
פומ"ל [פומי"ל]. גולה (קישוט לפמוט).
מדרנ"ש [מדירני"ש]. כוסות עשויות עץ מגויד.

◆

שיטה מקובצת

א] יוסף ואמרי לה רב ספא בריה דרב יוסף קמיה דרב יוסף: ב] אכסדרה כנגד אולם. מתוך פרש"י משמע דמחיצות היה באולם ואינו כן אלא י"א אמות היה לפני ההיכל בצורת שלא היה בהן שום דבר ולפנים היה חומה גבוה מאה אמה וארכה מאה אמה מצפון לדרום והיה עוברת אותה חומה ט"ו אמה לדרום וט"ו לצפון יותר על רוחב ההיכל והתאים והמסיבות והן בית החליפות מקום לגנוז שם הסכינים ובאמצע היה פתח גובהו ארבעים אמה ורחבו כ' אמות כדאיתא בשמעתא קמייתא דמסכת עירובין: ג] אלא דאתי להכי [האי לך] הס"ד ומה"ד אי למ"ד: ד] למ"ד כביכול משלך אני רוצה אם: ה] משלהם והאי פלוגתא בריש מס' יומא: ו] גיסטרון ליספרון ל"א מיט"ל ותיבה לייטון נמחק: ז] בשל אבר ופסל: ח] בין מר ובין מר: ט] ורבי פוסל בשל אבר מקמי דידי מפני משנתי שאני שונה דרבי יוסי מכשיר בשל עץ ורבי מכשיר נמי בשל: י] דהתוי דידך מתרצא דאמרת דרבי יוסי: יא] כנגד אולם שהוא דומה לו בשלשתן: יב] עושה הוא מנורה: יג] שמנה שהרי אינו: יד] שאינו של זהב: טו] חשמונאי למקדש הס"ד: טז] הרגלים מתחת והפרח עליהן שלשה טפחים: יז] שלישי פרח: יח] שבהן גביעים באותן שלשה טפחים היו ג' גביעים מהנך ארבע דכתיב ובמנורה ארבע גביעים וכפתור אחד ופרח אחד ולא היה בגוף והשאר נמחק: יט] ופרחיה וחד כפתור וחד פרח אוקימנא: